

Undersøgelse af narkotikaforbruget blandt unge i Hjørring Kommune

December 2017

POLITI

Hjørring Kommune

Nordjyllands Politi
Aalborg Universitet
Hjørring Kommune

Udarbejdet af

Anne-Sofie Andersen
Christina Nyland Bach
Nicoline Holm Christensen
Julie Kjær
Andreas Taagaard

Forord

Som et led i det præventive kriminalitets- og trivselsarbejde i Hjørring Kommune er der, i perioden september til december 2017, foretaget en undersøgelse af de unges forbrug af og erfaringer med euforiserende stoffer. Denne undersøgelse er udformet i et samarbejde mellem Hjørring Lokalpoliti og Hjørring Kommune, og er udført af fem kriminologistuderende fra Aalborg Universitet i forbindelse med afvikling af et praktikforløb.

Undersøgelsen er gennemført blandt personer på 7.–10. klassetrin, på kommunens folke-, fri- og privatskoler, hvilket betegnes som grundskolen. Samtidig er undersøgelsen foretaget på enkelte ungdomsuddannelser, der er lokaliseret i Hjørring Kommune. Dermed bygger undersøgelsen på besvarelser fra 2483 respondenter fra 18 forskellige uddannelsesinstitutioner. Hensigten med undersøgelsen er, at afdække erfaringsniveauet med rusmidler blandt unge i Hjørring Kommune med særligt fokus på hash og andre euforiserende stoffer. Desuden vil mulige beskyttende og risikofaktorer, i forhold til hvorvidt de unge får en debut med ulovlige rusmidler, blive belyst. Det er i den forbindelse blevet undersøgt, hvad der kendetegner de, der har erfaringer med euforiserende stoffer og de, der ikke har.

Indholdsfortegnelse

Problemformulering	3
Undersøgelsens hovedfund	4
Undersøgelsens udførelse	4
Undersøgelsens validitet	5
Undersøgelsens repræsentativitet.....	5
Undersøgelsespopulationen	6
Undersøgelsens resultater	7
Erfaringer med hash og andre euforiserende stoffer	7
Hash.....	7
Debut med hash.....	8
Videre forbrug.....	8
Tilgængelighed	8
Indvirkningen af alkohol og rygning	9
Opsamling:	9
Andre euforiserende stoffer.....	10
Debut med euforiserende stoffer.....	10
Videre forbrug.....	10
Tilgængelighed	11
Indvirkningen af andre rusmidler.....	11
Opsamling:	12
Holdninger	12
Grundskolen	12
Ungdomsuddannelserne	14
Opsamling	16
Beskyttende og risikofaktorer.....	17
Opsamling	20
Hjørring Kommune i forhold til omverdenen.....	21
Forslag til fokuspunkter i det fremadrettede præventive arbejde	22
Konklusion.....	23
Kildehenvisninger:.....	26

Problemformulering

Undersøgelsen er blevet udformet med det formål at besvare nedenstående problemformulering:

Hvad kendetegner ungdomskulturen for de 12-25-årige på uddannelsesinstitutioner i Hjørring Kommune i forhold til diverse rusmidler, og hvilke beskyttelsesfaktorer og risikofaktorer kan have betydning for, hvorvidt børn og unge får en debut med euforiserende stoffer?

For at kunne besvare denne problemformulering bedst muligt, er der opstillet hypoteser på baggrund af teorierne *Social Bond* af Travis Hirschi og *Routine Activity* af Marcus Felson og Lawrence E. Cohen. Derudover bygger de nedenstående hypoteser på eksisterende undersøgelser inden for undersøgelsens emne.

- Tidlig debut med alkohol og rygning har betydning for debut med hash og andre euforiserende stoffer.
- Jævnlig indtagelse af alkohol og rygning har betydning for debut med hash og andre euforiserende stoffer.
- Rusmidlernes tilgængelighed og risikoen for at blive opdaget har betydning for debut med hash og andre euforiserende stoffer.
- Deltagelse i fritidsaktiviteter har betydning for debut med hash og andre euforiserende stoffer.
- Relationen til forældrene har betydning for debut med hash og andre euforiserende stoffer.
- Social trivsel har betydning for debut med hash og andre euforiserende stoffer.

Ovenstående hypoteser bygger på en formodning om, at deltagelse i fritidsaktiviteter, god social trivsel, god relation til forældre, samt at rusmidlerne ikke opleves som tilgængelige, betragtes som beskyttende faktorer i forhold til debut med hash og/eller andre euforiserende stoffer. Omvendt skal fraværet af fritidsaktiviteter, dårlig social trivsel, dårlig relation til forældre, rusmidlernes tilgængelig, samt rygning og alkohol ses som risikofaktorer i forhold til den eventuelle debut. Således forstås beskyttende og risikofaktorer i denne undersøgelse, som værende faktorer der enten øger eller mindsker sandsynligheden for, at den unge får en debut med hash og/eller andre euforiserende stoffer. Der kan skelnes mellem *statiske* og *dynamiske*

faktorer, hvor de statiske omfatter uforanderlige faktorer, som køn, mens de dynamiske omfatter foranderlige faktorer, som det sociale netværk (Olsen et al. 2016:32). I denne undersøgelse er der primært rettet fokus på belysning af dynamiske beskyttende og risikofaktorer, da dette fokus i højere grad giver mulighed for efterfølgende risikofokuseret forebyggelse.

Undersøgelsens hovedfund

- 17 % af undersøgelsespopulationen har prøvet hash
- 5 % af undersøgelsespopulationen har prøvet andre euforiserende stoffer
- 21 % af undersøgelsespopulationen i grundskolen er meget eller delvist enige i, at det er i orden at prøve hash
- 51 % af undersøgelsespopulationen på ungdomsuddannelserne er meget eller delvist enige i, at det er i orden at prøve hash
- 28 % af de, der aldrig har prøvet at indtage hash, ved, hvor de kan anskaffe det
- 17 % af de, der aldrig har prøvet andre euforiserende stoffer, ved, hvor de kan anskaffe det
- Der er en generel holdning blandt de unge om, at der er større opdagelsesrisiko ved indtagelse af andre euforiserende stoffer, end der er ved hash
- Der er sammenhæng mellem de unges opfattelse af risiko for at blive opdaget ved indtagelse af hash, og hvorvidt de har prøvet hash
- De beskyttende faktorer omfatter ingen indtagelse af alkohol eller rygning, god relation til forældre, god social trivsel, at gå til noget i fritiden
- Risikofaktorerne omfatter tidlig debut med alkohol, rygning, dårlig relation til forældre, opfattelse af at hash og andre euforiserende stoffer er let tilgængelige

Undersøgelsens udførelse

Undersøgelsens data bygger på et elektronisk spørgeskema (Bilag 1), der er besvaret af 7.–10. klasseelever på henholdsvis folke-, privat- og friskoler, samt personer på 1.-3. årgang eller længere på ungdomsuddannelser i Hjørring Kommune.

Inden selve besvarelsen har alle uddannelsesinstitutioner modtaget en mail med et brev, til de pågældende forældre, med anmodning om samtykke til, at deres barn måtte deltage i undersøgelsen, såfremt barnet var under 18 år.

Det er blevet prioriteret, at besvarelsen af spørgeskemaet skulle ske under en lærers tilstedeværelse. I den forbindelse er en lærer fra hver klasse blevet bedt om at afsætte cirka 30

minutter af undervisningstiden til besvarelse af spørgeskemaet. Dette har været nødvendigt for at sikre en så høj svarprocent som muligt. Alle uddannelsesinstitutioner har skullet besvare spørgeskemaet i perioden fra den 13. november 2017 til den 24. november 2017, hvor hver lærer, i de respektive klasser, selv har kunne bestemme tidspunktet for respondenternes besvarelse af spørgeskemaet.

Undersøgelsens validitet

Da der er tale om en selvrapporteringsundersøgelse, foreligger der en vis usikkerhed i forhold til respondenternes grad af ærlighed i deres besvarelser, hvilket er svært at påvise. Det kan hermed ikke afvises, at nogle personer enten har under- eller overdrevet i deres besvarelser. Med henblik på at modvirke denne usikkerhed, og øge undersøgelsens validitet, er alle respondenterne forud for besvarelsen blevet lovet anonymitet i den forstand, at det udelukkende er køn, alder og klassetrin, der fremstår tydeligt for os. Hertil er alle uddannelsesinstitutionerne ligeledes anonyme i undersøgelsen, således at respondenterne blot angiver hvilket klassetrin de går på. Dette skyldes, at udgangspunktet for undersøgelsen ikke har været en geografisk opdeling og udpegning af de udfordringer, der end måtte være, men at danne et helhedsbillede over forbruget af narkotika blandt unge i Hjørring Kommune.

Undersøgelsens repræsentativitet

Da vi ikke er interesserede i personer, der er bosiddende uden for Hjørring Kommune, er deres besvarelser sorteret fra, således at de ikke indgår i undersøgelsen. Desuden er der foretaget en afgrænsning i forhold til alder, hvormed det kun er de 12-25 årige, der indgår i undersøgelsen. Denne afgrænsning er foretaget med udgangspunkt i eksisterende forskning indenfor området, samt kommunens SSP+-arbejde, som koncentrerer sig om unge til og med 25 år. I de tidligere rusmiddelundersøgelser, som er foretaget i SSP-regi i henholdsvis 2011, 2014 og 2017, har ungdomsuddannelserne, privat- og friskoler ikke deltaget (Hjørring Kommune 2017). I forhold til undersøgelsens fokus findes det derfor væsentligt også at inddrage disse uddannelsesinstitutioner, således at der opnås viden om en stor andel af de unge i kommunen. Imidlertid har to ungdomsuddannelser og fire privat- og friskoler takket nej til at deltage i undersøgelsen. Derudover er efterskoler og højskoler, som er lokaliseret i Hjørring Kommune, blevet fravalgt på baggrund af en formodning om, at disse uddannelsesinstitutioner i høj grad inkluderer personer, der ikke er bosiddende i kommunen.

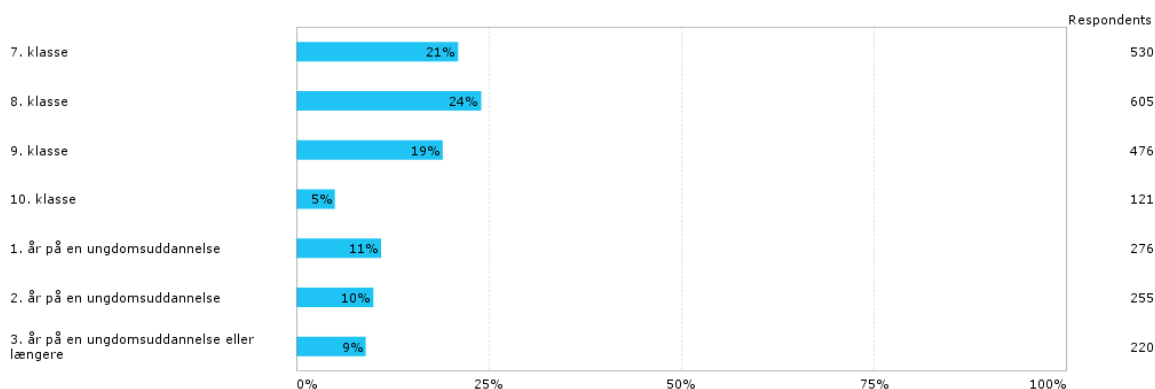
Undersøgelsespopulationen består dermed af 3531 personer, hvoraf 2645 har besvaret spørgeskemaet. Efter den føromtalte frasortering får vi et endeligt sample på 2483 besvarelser fra 18 uddannelsesinstitutioner i kommunen, hvilket giver en svarprocent på 70,32 %.

Da undersøgelsen kun er foretaget én gang, afspejler resultaterne et øjebliksbillede, som bygger på besvarelser fra de personer, som var til stede den pågældende dag. Det er desuden væsentligt at tage i betragtning, at undersøgelsespopulationen udelukkende omfatter de unge, der er en del af uddannelsessystemet.

Undersøgelsespopulationen

Ud af 2483 personer er 54 % piger, hvilket svarer til 1350 personer, mens 46 % er drenge, svarende til 1133 personer. Aldersfordelingen går fra 12-25 år, hvor hovedparten af respondenterne er i alderen 13-18 år (jf. Bilag 2, Tabel I). Som nævnt tidligere er spørgeskemaet målrettet 7.-10. klasse samt 1.-3. år eller længere på en ungdomsuddannelse. I den nedenstående tabel ses det, hvordan besvarelserne fordeler sig på klassetrin.

Tabel 1: Fordeling på klassetrin

Her ses det, at størstedelen af besvarelserne er fra 7.-9. klasse (64 %), hvor den mindste andel af besvarelser kommer fra personer i 10. klasse (5 %). Ungdomsuddannelserne udgør 30 % af det samlede antal besvarelser. Hertil kan det nævnes, at der er væsentligt flere piger end drenge på henholdsvis 1.-3. år eller længere på en ungdomsuddannelse, mens fordelingen er forholdsvis lige i 7.-10. klasse (jf. Bilag 2, Tabel II).

Undersøgelsens resultater

Det følgende afsnit omfatter undersøgelsens analyse. Analysen kan anskues som tredelt, hvoraf der indledningsvist er foretaget en simpel afdækning af de unges erfaringer med rusmidler, samt omfanget heraf. Dernæst ses der på undersøgelsespopulationens holdninger.

Slutteligt præsenteres de fundne beskyttende og risikofaktorer i forbindelse med debut med euforiserende stoffer. Derudover er det vigtigt at nævne, at der i denne undersøgelse er lavet en opdeling mellem hash og andre euforiserende stoffer. Denne opdeling begrundes med en formodning om, at hash opfattes anderledes end andre euforiserende stoffer (Møller 2011:146), og dermed også anvendes i højere grad. Ydermere anses hash for værende mindre farligt end andre euforiserende stoffer (Møller 2011:150), hvorfor det formodes, at personer ofte starter med hash og bevæger sig videre til andre stoffer efterfølgende.

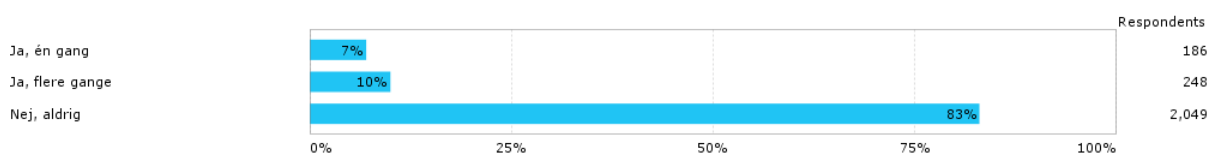
Erfaringer med hash og andre euforiserende stoffer

Følgende afsnit afdækker hvor stor en andel af populationen, der har erfaring med hash og/eller andre euforiserende stoffer. Herefter ses der på hvilke omstændigheder, der var gældende, da disse personer prøvede hash og/eller andre euforiserende stoffer første gang og ved deres videre forbrug. Endeligt ses der på de unges opfattelse af tilgængeligheden i forhold til hash og/eller andre euforiserende stoffer, samt hvorvidt der er en sammenhæng mellem alkohol og rygning på den ene side og hash og/eller andre euforiserende stoffer på den anden.

Hash

Som det fremgår af nedenstående tabel 2, har 17 % af de 2483 (434 personer) prøvet hash enten én eller flere gange. Dermed har 83 % af de 2483 unge i Hjørring aldrig prøvet hash.

Tabel 2: Erfaring med hash

Ud af de 434 personer der har prøvet hash, ses det, at der er en meget lige fordeling blandt piger og drenge (jf. Bilag 2, Tabel III). Anderledes forholder det sig, når der ses på fordelingen på klassetrin. Jo højere et klasse- eller uddannelsesstrin en person er på, desto større er sandsynligheden for, at denne har prøvet hash enten én eller flere gange. I forlængelse af det-

te har 2 % af respondenterne i 7.-klasse prøvet hash, mens 45 % af de, der går på 3. år på en ungdomsuddannelse eller længere, har prøvet hash. Efter 10. klasse er der en tendens til, at størstedelen af de, der har prøvet hash, har gjort det mere end én gang (jf. Bilag 2, Tabel IV).

Debut med hash

Størstedelen af de unge var mellem 14 og 17 år, første gang de prøvede hash, hvorefter sandsynligheden for debut med hash falder betydeligt. Hertil kan det nævnes, at gennemsnitsalderen for debut med hash hos drenge er 15,4 år, mens den for piger er 15,9 år (jf. Bilag 2, Tabel V). I forhold til de 14-17 årige er debutalderen forholdsvis ligeligt fordelt mellem drenge og piger (jf. Bilag 2, Tabel VI). Der tegner sig et billede af, at de steder hvor der prøves hash første gang, er til private fester, på udendørsarealer, samt hjemme hos en ven. 118 personer har prøvet hash første gang til en privatfest, 155 har prøvet hash første gang på et udendørsareal, og 96 personer har prøvet hash første gang hjemme hos en ven (jf. Bilag 2, Tabel VII). Det kan ligeledes ses, at størstedelen (77 %) har prøvet hash med en jævnaldrende første gang, mens 20 % har prøvet hash første gang med personer, der er ældre end dem selv (jf. Bilag 2, Tabel VIII). Endvidere ses det, at pigerne har en lille tendens til at prøve hash med personer, der er ældre end dem selv, mens drengene oftere prøver det med jævnaldrende (jf. Bilag 2, Tabel IX).

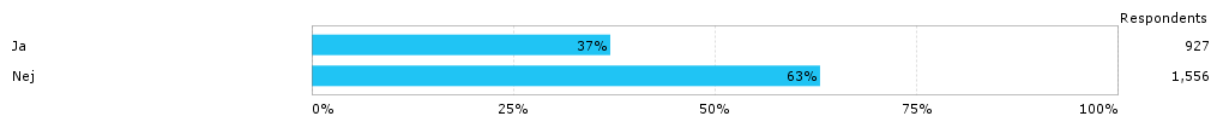
Videre forbrug

Ud af de 248 respondenter, der har svaret, at de har prøvet hash flere gange, er der 5 %, der fast eller hver dag indtager hash, mens 73 % har svaret, at de gør det en sjælden gang imellem (jf. Bilag 2, Tabel X). Desuden angiver 71 %, at deres forbrug er ligeligt fordelt over hele året, mens henholdsvis 24 % angiver, de oftest gør det om sommeren og 5 % om vinteren (jf. Bilag 2, Tabel XI). De hyppigste steder, der tages hash, er, ligesom ved debuten, til private fester, hjemme hos en ven eller på udendørsarealer (jf. bilag 2, Tabel XII).

Tilgængelighed

I tabel 3 kan det ses, hvorvidt samtlige 2483 personer har angivet at have kendskab til, hvor de kan skaffe sig adgang til hash. Her ses det at størstedelen, 63 % af personerne, ikke ved hvor de kan skaffe sig adgang til hash, mens 37 % har kendskab hertil.

Tabel 3: Tilgængelighed

Det er således i høj grad de personer, som har prøvet hash enten én eller flere gange, der ved, hvor de kan skaffe hash. Det er dog værd at lægge mærke til, at 28 % af de, der aldrig har prøvet hash, ved hvor det kan skaffes (jf. Bilag 2, Tabel XIII).

Indvirkningen af alkohol og rygning

Ses der på de unges debut med henholdsvis alkohol og rygning, og hvorvidt de har prøvet hash, kan der påvises en sammenhæng mellem alkohol og hash, mens der ikke er nogen påviselig sammenhæng mellem tidlig debut med rygning og brugen af hash (Bilag 2, Tabel XIII, XV). 45 % af respondenterne, der følte sig fuld første gang, da de var under 14 år, har prøvet hash. Hertil har 28 % af dem, der følte sig fuld første gang, da de var over 13 år, prøvet hash (jf. Bilag 2, Tabel XVI, XVII).

Der ses en sammenhæng mellem, hvorvidt de unge ryger tobak eller e-cigaretter, og om de har prøvet hash. 99 % af de 1420 personer, der aldrig har røget tobak eller e-cigaretter, har aldrig prøvet hash, mens 63 % af de resterende 1063 personer, der har prøvet at ryge tobak eller e-cigaretter én eller flere gange, også har prøvet hash én eller flere gange (jf. Bilag 2, Tabel XVIII). Samme mønster findes, når man anskuer sammenhængen mellem alkohol og hvorvidt man har prøvet hash. Her ses det at de personer, der aldrig har prøvet at drikke alkohol, heller ikke har prøvet hash, mens 28 % af 2044 personer, der har prøvet at drikke alkohol én eller flere gange, også har prøvet hash én eller flere gange (jf. Bilag 2, Tabel XVIII).

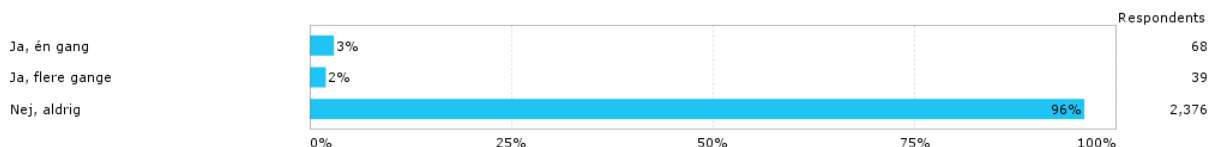
Opsamling:

- Der er en lille tendens til, at pigerne, i højere grad end drengene, indtager hash med ældre personer, hvor drengene derimod indtager det med jævnaldrende.
- Der er flere unge, der har prøvet hash flere gange, end én gang.
- Tilgængeligheden, har en betydning for, hvorvidt de unge har prøvet hash.
- Der er en sammenhæng mellem rygning og alkohol, samt hvorvidt de unge prøver hash.
- De, der har prøvet hash, indtager det til privatfester, på udendørsarealer eller hjemme hos en ven.
- Hvornår de unge indtager hash er oftest ligeligt fordelt over hele året.

Andre euforiserende stoffer

Nedenstående tabel illustrerer en samlet opgørelse over de unges erfaring med euforiserende stoffer. 5 % af vores undersøgelsespopulation har prøvet euforiserende stoffer enten én eller flere gange, hvilket svarer til 107 personer.

Tabel 4: Erfaring med euforiserende stoffer

Ydermere tegner der sig et billede af, at flere drenge end piger har prøvet euforiserende stoffer flere gange (jf. Bilag 2, Tabel XX). Derudover ses det, at størstedelen af dem, der har prøvet euforiserende stoffer, går på en ungdomsuddannelse (jf. Bilag 2, Tabel XXI).

Debut med euforiserende stoffer

Det fremgår at størstedelen af de 107 personer, der har prøvet euforiserende stoffer én eller flere gange, prøvede det første gang i 14-18 års alderen (jf. Bilag 2, Tabel XXII). I gennemsnit har pigerne en debutalder på 15,6 år, mens drengene har en debutalder på 16,3 år (jf. Bilag 2, Tabel XXIII).

I forhold til hvilke steder de unge prøver euforiserende stoffer første gang, er der 41 % af de 107 personer, som prøver det første gang til en privatfest, mens 23 % prøver det første gang hjemme hos en ven (jf. Bilag 2, Tabel XXIII). Det viser sig, at 60 % af de personer, der har prøvet euforiserende stoffer, prøver det med jævnaldrende første gang, mens 32 % prøver euforiserende stoffer første gang, med personer der er ældre end dem selv (jf. Bilag 2, Tabel XXV).

Videre forbrug

Ud af de 39 personer, der har svaret, at de har prøvet euforiserende stoffer flere gange, er der 3 % (1 person), der tager euforiserende stoffer hver dag, mens 79 %, af de 39 personer, tager euforiserende stoffer en sjældent gang imellem (jf. Bilag 2, Tabel XXVI).

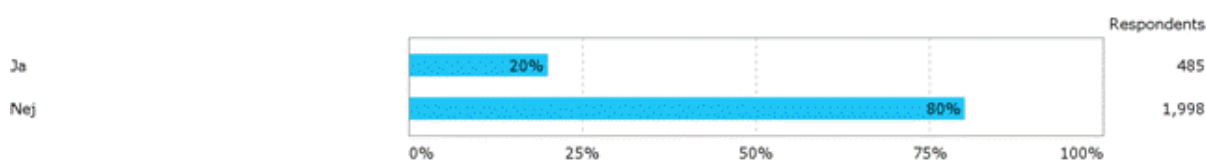
Desuden angiver 74 %, at deres indtag af euforiserende stoffer er ligeligt fordelt ud over hele året, mens de resterende 26 % angiver, at det er ligeligt fordelt over sommeren og vinteren (jf. Bilag 2, Tabel XXVII). Af de 39 personer, der har prøvet euforiserende stoffer flere gan-

ge, tager 38 % euforiserende stoffer til private fester, 18 % på barer og værtshuse og 18 % hjemme hos en ven (jf. Bilag 2, Tabel XXVIII).

Tilgængelighed

Tabel 5 viser, hvorvidt de 2483 respondenter ved, hvor de kan skaffe adgang til andre euforiserende stoffer, uanset om de har prøvet det eller ej. 80 % svarer, at de ikke ved, hvor de kan skaffe adgang til det, mens 20 %, hvilket svarer til 485 personer, godt ved hvor de kan skaffe det.

Tabel 5: Ved du, hvor du kan skaffe adgang til euforiserende stoffer

Hertil er det værd at nævne, at 17 % af de personer, der aldrig har prøvet euforiserende stoffer, ved hvor det kan skaffes. Det er dog i høj grad de 107 personer, der har taget euforiserende stoffer én eller flere gange, der ved hvor de kan skaffe adgang til det (jf. Bilag 2, Tabel XXVIII). Ydermere er 14 % af de 2376, der aldrig har prøvet euforiserende stoffer, blevet tilbudt at prøve eller købe euforiserende stoffer (jf. Bilag 2, Tabel XXX).

Indvirkningen af andre rusmidler

I forhold til tidlig debut med alkohol er der 16 % af de, der følte sig fuld første gang, da de var under 14 år, der har prøvet euforiserende stoffer, mens 6 % af dem, der følte sig fuld første gang, da de var over 13 år, har prøvet det (jf. Bilag 2, Tabel XXXI, XXXII). Derimod har tidlig debut med rygning ikke nogen nævneværdig sammenhæng med, om man har prøvet euforiserende stoffer (jf. Bilag 2, Tabel XXXIII, XXXIII).

Der ses en lille sammenhæng mellem rygning og indtag af euforiserende stoffer, således at dem der har prøvet at ryge tobak eller e-cigaretter flere gange også har prøvet at tage euforiserende stoffer én eller flere gange (jf. Bilag 2, Tabel XXXV). Det samme mønster ses, når man sætter alkohol over for euforiserende stoffer (jf. Bilag 2, Tabel XXXVI). Dog skal det nævnes, at der i begge tilfælde er tale om meget små procentdele af de, der henholdsvis ryger og drikker, som har prøvet euforiserende stoffer.

Andelen af dem, der har prøvet euforiserende stoffer én eller flere gange er langt større hos de personer, der har prøvet hash flere gange, hvilket svarer til 31 % af 248 personer. 8 % af

de 186 personer, der har prøvet hash én gang, har prøvet euforiserende stoffer (jf. Bilag 2, Tabel XXXVII).

Opsamling:

- Flere drenge end piger prøver euforiserende stoffer.
- Der er flere unge, der har prøvet euforiserende stoffer én gang, end flere gange.
- Tilgængeligheden har betydning for, hvorvidt de unge har prøvet euforiserende stoffer.
- Der er en lille sammenhæng mellem rygning og alkohol, samt hvorvidt de unge har prøvet euforiserende stoffer.
- De, der har prøvet hash flere gange, har større tendens til også at have prøvet euforiserende stoffer.
- De, der har taget euforiserende stoffer, prøver det til privatfester, på en bar/værtshus eller hjemme hos en ven.
- Hvornår der indtages euforiserende stoffer er ligeligt fordelt over hele året.

Holdninger

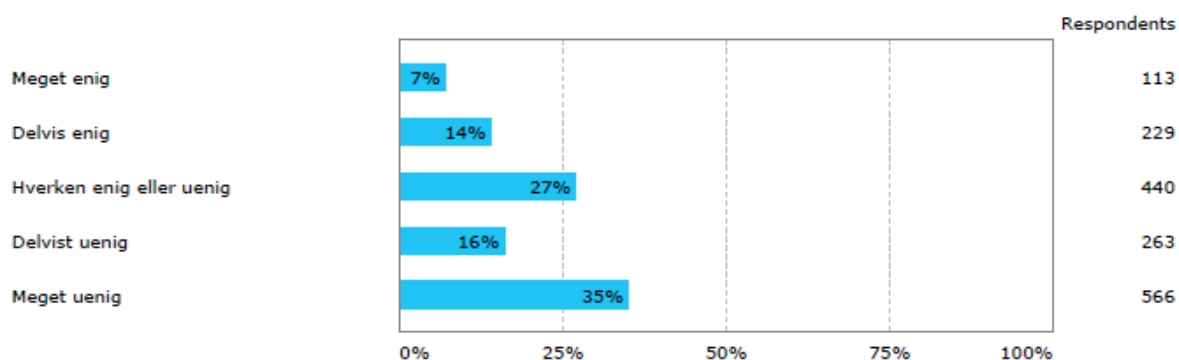
Følgende afsnit omhandler de unges holdninger vedrørende hash og andre euforiserende stoffer. De unge er blevet bedt om, at tage stilling til forskellige udsagn, hvilket er med til at give et indblik i de unges holdninger i grundskolen og på ungdomsuddannelserne. På baggrund af aldersfordelingen er grundskolen inddelt i 7.-9. klasse, mens 10. klasse inkluderes i ungdomsuddannelserne.

Grundskolen

Den nedenstående tabel 6 angiver personer i 7.-9. classes holdninger til, hvorvidt de synes, at det er i orden at prøve hash. 21 %, hvilket svarer til 342 personer, har angivet, at være meget eller delvist enig i, at det er i orden at prøve hash. Ses der på, hvordan denne holdning er fordelt mellem kønnene, er 15 % af pigerne og 28 % af drengene meget eller delvist enige i dette udsagn. Der er således en større tendens til, at drengene finder det i orden at prøve hash, i relation hertil er 71 % af dem, der har prøvet hash, drenge, hvor de resterende 29 % er piger (jf. Bilag 2, Tabel XXXVIII). Holdningen til, hvorvidt det er i orden at prøve hash, kan relateres til, hvorvidt de vurderer, at hash er farligt. Her er 24 % af de unge fra grundskolen uenige i denne påstand.

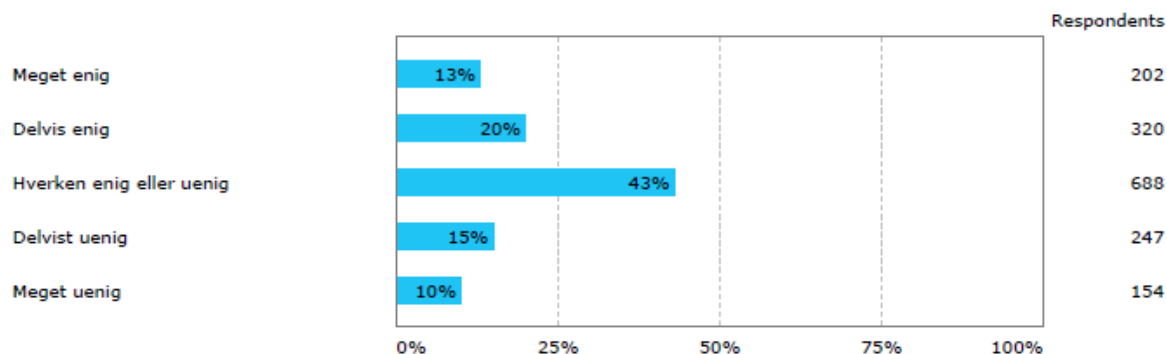
Tabel 6: Det er i orden at prøve hash

Det er i orden at prøve hash

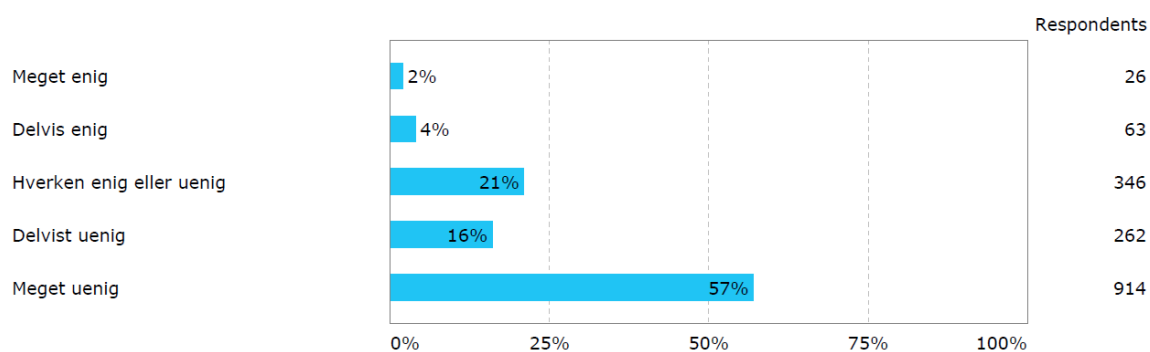
Nedenstående tabel 7 illustrerer de unges opfattelse af, hvorvidt der er stor risiko for at blive opdaget af myndighederne, hvis man ryger hash. Her ses det, at 33 % af de unge i 7.-9. klasse er meget eller delvist enige i, at sandsynligheden for at blive opdaget er stor. Af de 33 % som er enige i denne påstand, har 5 % prøvet hash, mens 12 % har prøvet hash ud af de 25 %, som er uenige.

Tabel 7: Der er stor risiko for at blive opdaget af myndighederne, hvis man ryger hash

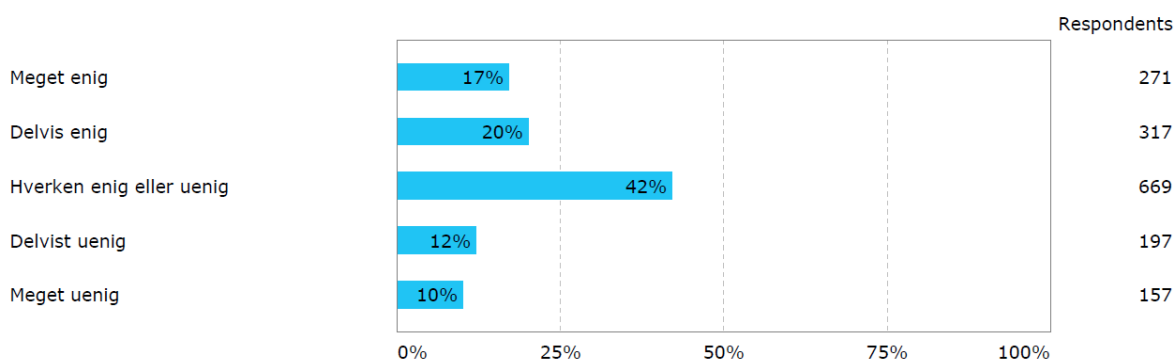
Ser man på, hvor mange der synes, at det er i orden at prøve andre euforiserende stoffer, er der tale om 6 %. Over halvdelen af de adspurgte er meget uenige i, at det er i orden, det er altså mindre accepteret at prøve euforiserende stoffer sammenlignet med hash.

Tabel 8: Det er i orden at prøve andre euforiserende stoffer

I grundskolen er der 37 % som er enige i, at der er stor risiko for at blive opdaget, hvis man tager euforiserende stoffer. Sættes dette i forhold til de unges vurdering af opdagelsesrisikoen, er der 4% flere som er enige.

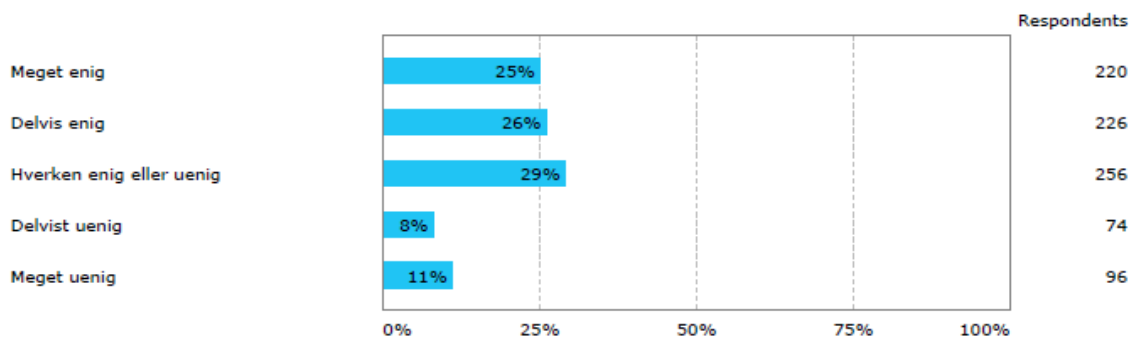
Tabel 9: Der er stor risiko for at blive opdaget af myndighederne, hvis man tager euforiserende stoffer

Ungdomsuddannelserne

Den nedenstående tabel viser de unge på ungdomsuddannelsernes holdning til, hvorvidt det er i orden at prøve hash. Det ses her at cirka halvdelen, af de i alt 872 unge på ungdomsuddannelserne, har angivet, at de er henholdsvis meget eller delvist enige i denne påstand. Der er hermed en større andel af de unge på ungdomsuddannelserne, der synes, at det er i orden at prøve hash sammenlignet med de unge i grundskolen.

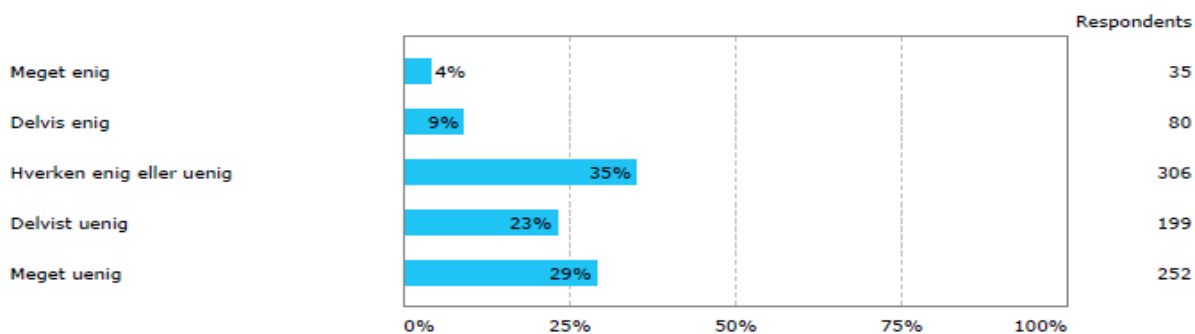
Tabel 10: Det er i orden at prøve hash

Anskues kønsfordelingen i forhold til enigheden i, at det er i orden at prøve hash, er det 44 % af pigerne, der deler denne holdning, mens det er 63 % af drengene (jf. Bilag 2, Tabel XXXVIII). Dette kan også ses i kønsfordelingen af personer som har prøvet hash, hvor der er flere drenge end piger.

Den nedenstående tabel 11 viser de unges opfattelse af, hvorvidt der er stor risiko for at blive opdaget af myndighederne, hvis man ryger hash. Her ses det at 13 % er meget eller delvist enige i, at der er stor risiko for at blive opdaget.

Tabel 11: Der er stor risiko for at blive opdaget af myndighederne, hvis man ryger hash

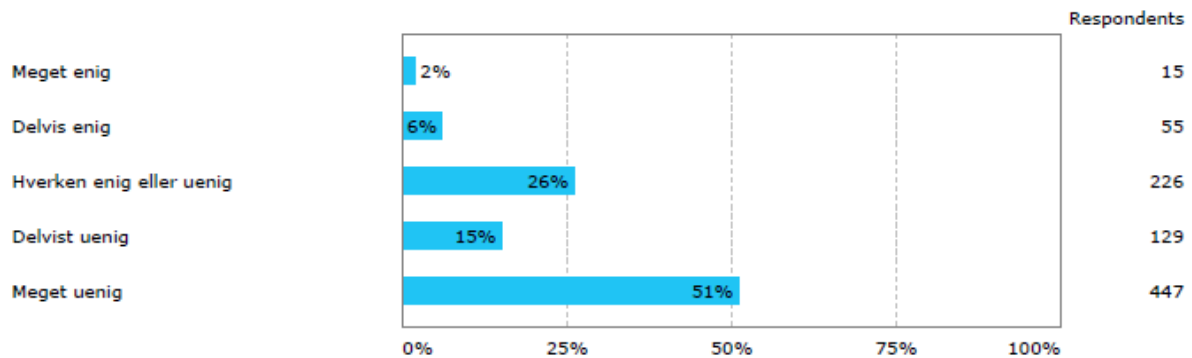

Der tegner sig et billede af at opfattelsen af, at der er stor risiko for opdagelse af myndighederne er mere udbredt i grundskolen end på ungdomsuddannelserne. 33 % af de 115 personer, som er enige i påstanden, har prøvet at ryge hash, mens 46 % af de 451 personer, som er uenige i påstanden, har prøvet at ryge hash.

Nedenstående tabel 12 angiver de unge på ungdomsuddannelsernes holdning til, hvorvidt det er i orden at prøve andre euforiserende stoffer. Det ses her at 8 % har angivet, at de er meget eller delvist enige i påstanden, hvilket svarer til 70 personer. Heraf deler 7 % af pigerne på

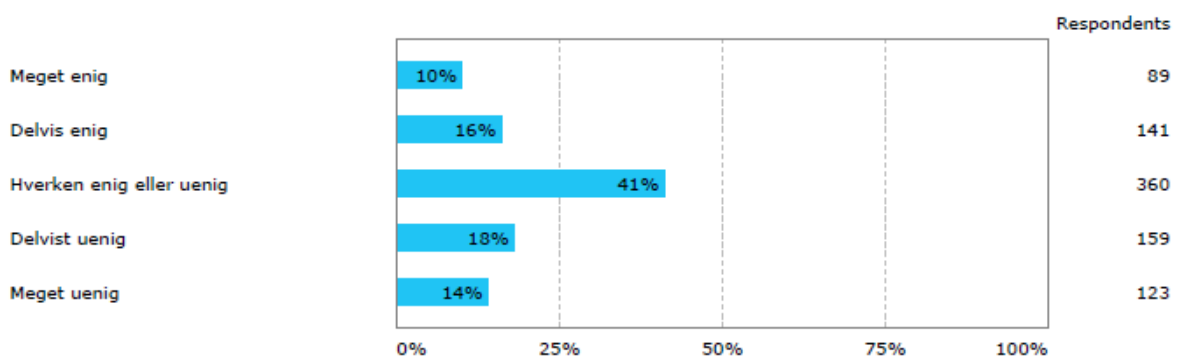
ungdomsuddannelserne denne holdning, mens der hos drengene er tale om 11 %. Kønsfordeling skal fortsat ses i lyset af, at der på ungdomsuddannelserne er flere piger end drenge.

Tabel 12: Det er i orden at prøve andre euforiserende stoffer

Tabel 13 angiver de unges opfattelse af, hvorvidt der er stor risiko for, at blive opdaget af myndighederne, hvis man tager euforiserende stoffer. Tabellen illustrerer, at 26 % har angivet at være meget eller delvist enige i, at der er stor opdagelsesrisiko.

Tabel 13: Der er stor risiko for at blive opdaget af myndighederne, hvis man tager euforiserende stoffer

I relation til tabel 12, som angiver de unges opfattelse af opdagelsesrisikoen ved hash, tegner der sig et billede af, at en større andel vurderer, at der er stor risiko for at blive opdaget ved brug af andre euforiserende stoffer, end der er ved brug af hash.

Opsamling

- De unge finder det i højere grad i orden at prøve hash, frem for at prøve andre euforiserende stoffer.
- Holdningen til, at det er i orden at prøve hash, er i højere grad udbredt på ungdomsuddannelserne end i grundskolen.

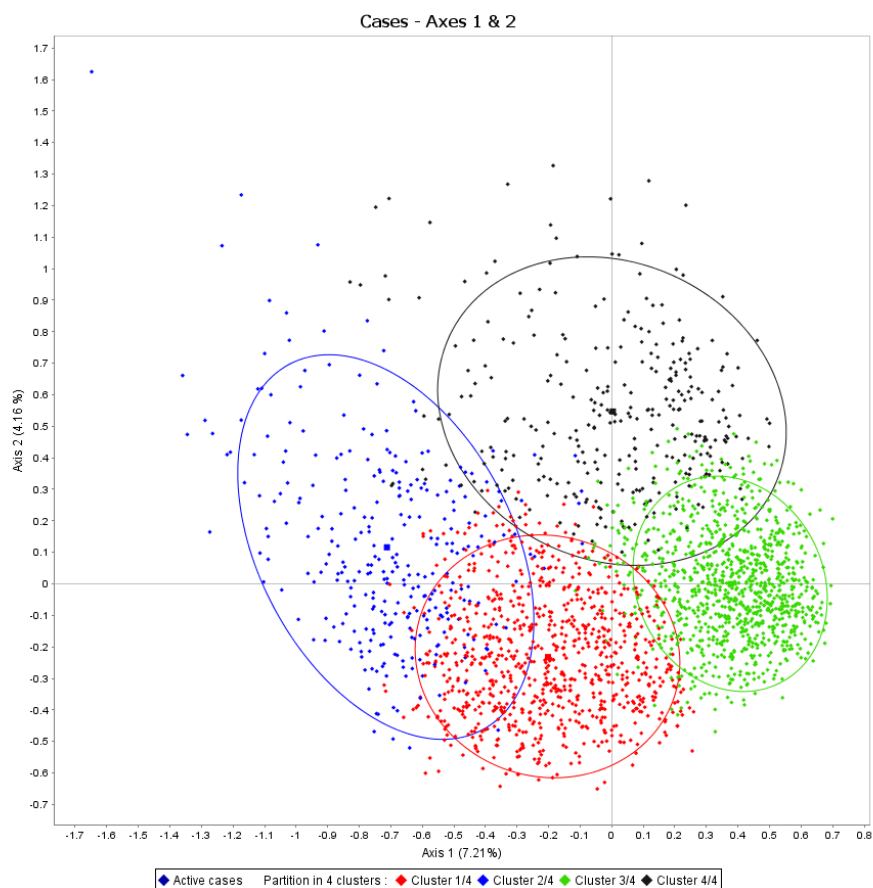
- Holdningen til, at det er i orden at prøve andre euforiserende stoffer, er forholdsvist lige udbredt på de to uddannelsesniveauer.
- Opfattelsen af, at der er stor risiko for at blive opdaget af myndighederne er mere udbredt i grundskolen sammenlignet med ungdomsuddannelserne.
- På begge uddannelsesniveauer, er der en holdning om, at der er større opdagelsesrisiko ved euforiserende stoffer, end der er ved hash.
- De der ikke vurderer, at der er stor risiko for at blive opdaget har større tendens til at have prøvet hash. Det er imidlertid uvist, hvorvidt dette skyldes, at de, der har prøvet hash, har erfaring med ikke at blive opdaget og derfor ikke vurderer, at risikoen er stor eller om der foreligger en anden forklaring. Derudover kan det formodes, at det faktum, at de ikke vurderer at opdagelsesrisikoen er stor, kan være medvirkende til at de prøver hash.

Beskyttende og risikofaktorer

Denne del af analysen fokuserer på fire temaer omhandlende; familieforhold, fritid, social trivsel, samt rygning og alkohol. Disse temaer indeholder spørgsmål, der søger at kortlægge diverse beskyttende og risikofaktorer i forbindelse med, hvorvidt en person har prøvet hash og/eller andre euforiserende stoffer.

Ved hjælp af en såkaldt korrespondanceanalyse er det muligt at inddele alle respondenter i forskellige klynger, hvor de bliver inddelt alt efter, hvem de minder mest om. I dette tilfælde er det mest optimalt at inddele respondenterne i fire klynger, der kan ses i Figur 1. I det følgende vil personerne i de forskellige klynger blive beskrevet.

Figur 1: Klyngeanalyse

Klynge 1 (rød): Denne klynge repræsenterer 34,84 % af undersøgelsens 2483 respondenter - de “grænsesøgende”. De personer, der befinder sig i denne klynge, har en tendens til at være dem, der har prøvet at ryge og følt sig fulde flere gange, men ikke gør nogen af delene ofte. Derudover har de et udmærket forhold til deres forældre, da de snakker med dem om både alkohol og andre euforiserende stoffer, og gennemsnitligt er sammen med dem 4-6 gange om ugen. De har dog ikke nogen faste aftaler om, at de skal sige hvor de er, og hvem de er sammen med eller hvornår de kommer hjem, når de er ude om aftenen. Der er også tale om personer, der ikke er blevet mobbet inden for det sidste år, og som er sammen med deres venner cirka tre gange om ugen. De placerer desuden sig selv i den gruppe, der fagligt ligger i den midterste tredjedel. I denne klynge er pigerne overrepræsenteret, hvilket vil sige, at 62,2 % af personerne i denne klynge er piger. Ligeledes er dem, der går på en ungdomsuddannelse i høj grad repræsenteret, samtidig med at personerne her har en tendens til at have prøvet hash én gang. I modsætning til dette er der en underrepræsentation af personer, der har svaret, at de aldrig har prøvet hash.

Klynge 2 (blå): Denne klynge repræsenterer 11,92 % af de 2483 respondenter, der kan kaldes "rødderne." Her er der tale om de personer, der ryger fast, går meget til fest og ofte pjækker fra skole. Ud fra dette er det ikke så mærkeligt, at de er ligeglade med skolen, og at de fleste af deres venner er fra et andet sted end skolen. De er dog meget sammen med deres venner - i gennemsnit 6-7 dage om ugen. Deres forhold til deres forældre, ser ikke ud til at være særlig godt, da de aldrig skal fortælle deres forældre, hvor de er, hvem de er sammen med, og hvornår de kommer hjem. Ligeledes bruger de stort set aldrig tid sammen med forældrene. Et andet område, hvor disse personer i særdeleshed adskiller sig fra de andre klynger, er når de skal svare på, om de nogensinde er blevet opdaget af politiet i forbindelse med overtrædelse af færdselsloven, hvor 25,7 % af klyngens personer har svaret "flere gange". Det er desuden værd at nævne, at 75,3 % af disse personer ikke går i en ungdomsklub. Personerne i denne klynge går for det meste i 10. klasse eller på en ungdomsuddannelse, og der er i høj grad tale om drenge. Der ses desuden en overrepræsentation af, at disse har svaret, at de har prøvet hash både én og flere gange samt euforiserende stoffer én gang.

Klynge 3 (grøn): I denne klynge har vi at gøre med "dydsmønstrene", hvor 40,92 % af 2483 respondenter befinder sig. Disse personer har aldrig prøvet at ryge eller drikke alkohol, og de fester heller ikke. De kan godt lide at gå i skole og pjækker aldrig. De lader til at have et rigtig godt forhold til deres forældre, da de har nogle faste aftaler om, hvad de skal fortælle dem, og spiser sammen med dem stort set hver dag. Personerne i denne klynge er i høj grad fysisk aktive i deres fritid. Det er desuden meget tydeligt, at ingen af dem har prøvet hash eller andre euforiserende stoffer. Med henblik på køn er dette meget ligeligt fordelt i denne klynge, men der ses dog en tendens til, at det er personer fra 7. og 8. klasse, der befinder sig her.

Klynge 4 (sort): Denne gruppe indeholder 12,32 % af de 2483 respondenter - "de socialt udsatte". Disse unge mennesker er dem, som ser sig selv som de mest upopulære, og som også er blevet mobbet flere gange i løbet af det sidste år. Personerne i denne gruppe føler sig ofte ensomme og er enten mest alene eller har venner et andet sted fra end skolen. De er dog ikke sammen med vennerne i fritiden. Personerne i denne klynge går ikke til fest og går ikke til nogen form for fritidsaktivitet, de er dermed også mindre fysisk aktive. I forhold til skolen er personerne i denne klynge enten ligeglade med at gå i skole eller kan slet ikke lide at gå i skole. Hertil har der også været kontakt mellem skolen og hjemmet flere gange, grundet sociale bekymringer. De unge i klyngen laver sjældent ting sammen med deres forældre, hvilket er én gang om ugen. Disse personer har aldrig prøvet at ryge, og hvis de har prøvet at drikke

alkohol, så har de gjort det én gang. Også her er der tale om, at 75,8 % ikke går i en ungdomsklub. Det er i høj grad personer i 7.-klasse, der befinder sig i denne gruppe, mens der er en lige fordeling af drenge og piger. Hertil har 93,5 % af personerne i denne klynge aldrig prøvet hash.

I forlængelse af ovenstående er der foretaget en statistisk analyse af, om førnævnte faktorer har en indflydelse på, hvorvidt respondenterne har prøvet hash og/eller andre euforiserende stoffer. Det fremgik dermed, at det ikke var alle faktorer, der havde en effekt. I forhold til hvorvidt respondenterne havde prøvet hash var det spørgsmål vedrørende følgende, der viste sig at have en indflydelse: popularitet, mobning, pjækkeri, ensomhed, hvor vennerne er fra, kommer i en ungdomsklub, om man går til noget i fritiden, hvor man er sammen med vennerne, hvor ofte man går til fest, spiser med forældrene, skal sige hvornår man kommer hjem/er sammen med/hvorhenne, tale med forældre hvis man er ked af det og hvor ofte man ryger.

I forhold til om respondenterne har prøvet euforiserende stoffer, er det følgende spørgsmål, der har en indflydelse: popularitet, pjækkeri, hvor ens venner er fra, om man går til noget i fritiden, hvor ofte man går til fest, hvem man bor med, hvor ofte man spiser med sine forældre, skal sige hvor man er, tale med sine forældre hvis man er ked af det og hvor ofte man ryger.

Det er med udgangspunkt i ovenstående, at vi kan fastlægge nogle statistisk signifikante sammenhænge og dermed sandsynligheden for, om en person anvender hash eller andre euforiserende stoffer.

Opsamling

Ud fra ovenstående klyngeanalyse og den statistiske analyse kan det sammenfattes, at det stort set er de samme faktorer, der har betydning for, hvorvidt de unge prøver hash og/eller andre euforiserende stoffer. Dette synes at være påvirket af den sociale trivsel, herunder den unges holdning til at gå i skole, popularitet, vennegruppens sammensætning og følelsen af ensomhed. Endvidere ses det, at fritidsaktiviteter, relation til forældre samt rygevaner er betydningsfulde faktorer.

Hjørring Kommune i forhold til omverdenen

Undersøgelsens resultater, i forhold til de unges erfaringer med hash og/eller andre euforiserende stoffer, er overordnet i overensstemmelse med resultaterne fra Hjørring Kommunes seneste Rusmiddelundersøgelse fra 2017, som er foretaget i SSP-regi (Hjørring Kommune 2017).

I forhold til at perspektivere disse lokale resultater til lignende landsdækkende undersøgelser, er det vanskeligt at foretage direkte sammenligning, da der ikke foreligger tilstrækkeligt sammenligningsgrundlag i forhold til blandt andet aldersfordeling.

Det skal her tages i betragtning, at der i undersøgelsens sample er en overrepræsentation af personer fra 7.-9. klasse i forhold til 10. klasse og ungdomsuddannelserne, samtidig med at der også er en overrepræsentation af piger. Der kan imidlertid foretages mindre sammenligninger på dele af undersøgelsens resultater. Ses der udelukkende på 8. klasserne, kan der foretages sammenligning med seneste ungdomsundersøgelse fra 2017, som er foretaget på landsplan af Flemming Balvig. Undersøgelsen viser at 7 % af 8. klasserne har prøvet hash én eller flere gange, hvilket ligeledes er gældende for 8. klasserne i vores undersøgelse (Balvig 2017:84). Selvom dette synes usandsynligt påfaldende, højner denne betragtning sandsynligheden for, at resultaterne, på de andre klassetrin i vores undersøgelse, også er sammenlignelige. Med hensyn til debutalder med hash viser den landsdækkende MULD-undersøgelse fra 2008, at 50 % af de, der har prøvet hash, gjorde det første gang som 15-16 årig (ULD 2008:34). Ligeledes peger Ungeprofilundersøgelsen fra 2015 på, at cirka halvdelen af de 12-25 årige var mellem 15 og 16 år, da de prøvede hash første gang, og at meget få prøvede hash første gang, da de var yngre end 15 år (Østergaard et al. 2015:40). Dette stemmer overens med de resultater, der er fundet i vores undersøgelse.

I forhold til de unges erfaringer med andre euforiserende stoffer viser Ungeprofilundersøgelsen, at 4 % af de unge i alderen 12-25 år har prøvet andre euforiserende stoffer én eller flere gange (Østergaard et al. 2015:42), hvilket er betydeligt tæt på de 5 % unge inden for samme aldersgruppe i vores undersøgelse. Denne undersøgelses resultater findes dermed forenelig med de landsdækkende undersøgelsesresultater i forhold til de unges erfaringsniveau og debutalder, selvom der er tale om en skæv fordeling af alders- og klassetrin, og at der dermed ikke er direkte sammenligningsgrundlag.

Forslag til fokuspunkter i det fremadrettede præventive arbejde

Ud fra undersøgelsens resultater er der i dette afsnit fremsat nogle forslag til fokuspunkter i udviklingen af det præventive arbejde inden for området euforiserende stoffer blandt unge i Hjørring Kommune. Fokuspunkterne henvender sig både til politiet og kommunen hver for sig, og i et fælles samarbejde.

- Forældrene skal gøres opmærksomme på vigtigheden i, at de involverer sig i deres børns liv, stiller krav og opsætter regler.
- Der skal sættes ind over for en tidlig debut med alkohol.
- Der skal sættes ind over for at forhindre rygning.
- De unges nysgerrighed over for hash og andre euforiserende stoffer skal formindskes, eventuelt ved større indsigt i hvorfor denne opstår.
- Fokus på at piger og drenge er forskellige, og at deres bevæggrund dermed kan differtere.
- Holdningen til opdagelsesrisikoen skal ændres, her spiller forældrene igen en vigtig rolle.
- Øget fokus på ungdomsklubber i kommunen, der skal være mulige for alle.
- Øget opfordring til deltagelse i fritidsaktiviteter, samtidig med at det skal være en mulighed for alle.
- Tidligere indgreb ved pjækning, før det udvikler sig til et større problem.
- Fokus på gruppepres og at sige "nej", samt at det ikke er farligt at opstille sine egne grænser.

Konklusion

Dette afsnit tager udgangspunkt i at besvare undersøgelsens problemformulering:

Hvad kendetegner ungdomskulturen for de 12-25-årige på uddannelsesinstitutioner i Hjørring Kommune i forhold til diverse rusmidler, og hvilke beskyttelsesfaktorer og risikofaktorer kan have betydning for, hvorvidt børn og unge får en debut med euforiserende stoffer?

I forhold til hvilken ungdomskultur der befinder sig blandt de 12-25 årige i Hjørring Kommune, viser det sig, at flertallet af undersøgelsespopulationen har prøvet at drikke alkohol, hvor en tredjedel har prøvet at ryge tobak og/eller e-cigaretter. Derudover har 1 ud af 6 prøvet hash, mens 1 ud af 23 har prøvet andre euforiserende stoffer. Hertil har 1 ud af 4 af de unge en klar holdning om, at hash er i orden at prøve, hvorimod euforiserende stoffer ikke er i orden at prøve. Der er en oplevelse af, at hash og andre euforiserende stoffer er tilgængelige, da de har en formodning om, hvor disse kan anskaffes. Der tegner sig også et billede af, at indtagelsen af stoffer ofte foregår i en social sammenhæng, typisk med jævnaldrende til privatfester eller hjemme hos en ven.

Risikofaktorerne for de unges debut med hash og/eller andre euforiserende stoffer er indtagelse af alkohol og rygning, tilgængeligheden af rusmidler, fraværet af fritidsaktiviteter, dårlig relation til forældre samt dårlig social trivsel.

De beskyttende faktorer, der dermed også har betydning for, at de unge ikke får debut med hash og/eller andre euforiserende stoffer, er ingen indtagelse af alkohol og rygning, at rusmidlerne ikke opleves som tilgængelige, deltagelse i fritidsaktiviteter, god relation til forældrene, samt god social trivsel. Derudover ses der et mønster i selve debutalderen, der medfører en formodning om, at hvis en debut med hash kan undgås indtil det 17. år, så er der efterfølgende en noget mindre risiko for, at den unge overhovedet får en debut.

For at gå mere i dybden med risikofaktorerne og de beskyttende faktorer, kan det først nævnes, at rygning og alkohol har en indvirkning på, om de unge har prøvet hash og/eller andre euforiserende stoffer. Jævnlig indtagelse af alkohol og brug af tobak eller e-cigaretter har en betydelig sammenhæng med, hvorvidt de unge får en debut med hash og/eller andre euforiserende stoffer. Derudover har det vist sig, at en tidlig debut med alkohol også medfører en

større risiko for debut med hash og/eller andre euforiserende stoffer. Der er dog ikke nogen påviselig sammenhæng mellem tidlig debut med rygning og førnævnte. Dermed kan den anden hypotese bekræftes, mens den første kun til dels kan bekræftes.

Ydermere har det vist sig, at der er en sammenhæng mellem opfattelsen af stoffernes tilgængelighed, og hvorvidt de unge har prøvet det. Størstedelen af de, der har prøvet hash og/eller andre euforiserende stoffer, ved hvor disse kan anskaffes, og opfatter dem dermed som let tilgængelige. Hertil kan der tilføjes, at de, der mener, at der er en lav opdagelsesrisiko, i højere grad har prøvet hash, mens det omvendte er gældende for de, der mener, der er en høj opdagelsesrisiko.

Deltagelse i fritidsaktiviteter viser sig, at have en betydning for, hvorvidt man har prøvet hash og/eller andre euforiserende stoffer, hvilket stemmer overens med hypotesen. Det viser sig, at hvis man ikke går i en ungdomsklub, er der større sandsynlighed for, at have prøvet hash, hvorimod deltagelse i en ungdomsklub ikke har nogen sammenhæng med, om man har prøvet andre euforiserende stoffer. Herudover viser det sig også, at sandsynligheden for både at have prøvet hash og/eller andre euforiserende stoffer er større, hvis den unge ikke går til noget i deres fritid. Det viser sig også, at de, der ofte går til fest har større sandsynlighed for, at have prøvet hash og/eller andre euforiserende stoffer. Endvidere har det en betydning, hvor meget den unge er sammen med sine venner. Jo oftere man er sammen med vennerne, jo større er sandsynligheden for, at man har prøvet hash. Der er dog ikke blevet påvist nogen betydelig sammenhæng mellem, hvor ofte man er sammen med vennerne, og om man har prøvet andre euforiserende stoffer.

Relationen til forældrene har vist sig, at fungere som en beskyttende faktor i forhold til, hvorvidt de unge får en debut med hash og/eller andre euforiserende stoffer. Her er de mest centrale faktorer, hvis forældrene sørger for, at spise sammen med deres børn flere gange om ugen samtidig med, at de har faste aftaler om, at de unge skal fortælle hvem de er sammen med, hvor de er henne og hvornår de kommer hjem. Disse påvirker i særdeleshed den unges brug af hash, mens brugen af andre euforiserende stoffer mest påvirkes af, hvor ofte forældrene spiser sammen med deres børn, og om de ved, hvor de unge befinder sig, når de ikke er hjemme. En anden betydelig beskyttelsesfaktor er, at den unge kan tale med sine forældre i tilfælde af, at man er ked af det. I forhold til andre euforiserende stoffer har der vist sig en sammenhæng mellem dette, og hvem de unge bor sammen med. Hvis man bor sammen med

både sin far og mor er der en mindre risiko for at prøve andre euforiserende stoffer, mens denne risiko øges betydeligt, hvis man bor alene.

Undersøgelsen har desuden påvist, at en dårlig social trivsel har betydning for debut med hash og/eller andre euforiserende stoffer, som fremlagt i hypoteserne. Det kan konkluderes, at de unges opfattelse af deres egen popularitet har betydning herfor. Dette skyldes, at jo mere populær man opfatter sig selv, des større er risikoen for, at man har prøvet hash og/eller andre euforiserende stoffer. Endvidere viser det sig, at hvis den unge ofte pjækker, er der større sandsynlighed for, at denne har prøvet hash og/eller andre euforiserende stoffer. Hertil viser der sig også en sammenhæng med, hvor den unges venner primært er fra. Hvis vennerne er fra klassen, er der en mindre sandsynlighed for at prøve hash og/eller andre euforiserende stoffer, mens der er en større sandsynlighed for at have prøvet disse, hvis vennerne primært er et andet sted fra. Derudover har de, der er blevet mobbet mindre sandsynlighed for, at have prøvet hash, hvilket da også stemmer overens med, at brugen af narkotika oftest finder sted i en social kontekst.

Slutteligt er det vigtigt at nævne, at denne undersøgelse er foretaget på unge i uddannelse. Det er derfor ikke muligt at generalisere undersøgelsens resultater til at afdække alle kommunens 12-25-årige, særligt ikke for aldersgruppen på ungdomsuddannelserne. Dette anses dog ikke for en hindring i forbindelse med opstilling af fremtidige præventive fokuspunkter, da det er den population, resultaterne kan generaliseres til, der er mulig at opnå kontakt til. Dermed er det også denne population, der vil få mest gavn af disse fokuspunkter.

Kildehenvisninger:

Balvig, F. (2017). *Fra barndommens gade til et liv i cyberspace: Om børne- og ungdomskriminaliteten - der forsvandt?* København: Det Kriminalpræventive Råd.

Hjørring Kommune. *Rapport over Rusmiddelundersøgelsen 2017, udarbejdet af SSP samarbejdet i Hjørring Kommune*. Hentet den 20. december 2017, fra <https://ssp.hjoerring.dk/ssp-rusmiddelundersogelser/>

Møller, K. (2011). Kontrolregimer og narkotikapolitik. I V. A. Frank & H. V. Dahl (Red.), *Kriminalitet og illegale rusmidler* (s. 145-168). Aarhus: Aarhus Universitetsforlag.

Olsen, R. F., Dahl, V. K. M., & Poulsen, M. H. (2016). *På vej mod Ungdomskriminalitet - hvilke faktorer gør en forskel i ungdommen?* København: SFI - det nationale Forskningscenter for Velfærd.

Unge livsstil og dagligdag (ULD) 2008. MULD-rapport nr. 7. Kræftens Bekæmpelse og Sundhedsstyrelsen.

Østergaard, J., Bom, L. H., Poulsen, M. H., & Kessing, M. L. (2016). Rusmiddelbrug. I *Ungeprofilundersøgelsen 2015: Pilotrapport om danske unges sundhed og trivsel, sociale kapital, brug af rusmidler samt kriminalitet og risikoadfærd* (s. 26-45)